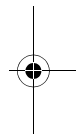
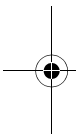

CHINA

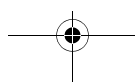
een maatschappelijke en filosofische geschiedenis
van de vroegste tijden tot de twintigste eeuw
(tweede herziene uitgave)

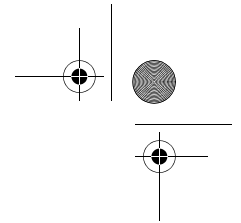

Ann HEIRMAN
Bart DESSEIN
Dominiek DELPORTE

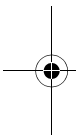
ACADEMIA
PRESS

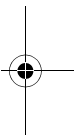

© Academia Press
Ampla House
Coupure Rechts 88 (3e verd.)
9000 Gent

Tel. 09 233 80 88
info@academiapress.be
www.academiapress.be

Ann Heirman, Bart Desein, Dominiek Delporte
China – een maatschappelijke en filosofische geschiedenis van de vroegste tijden tot de
twintigste eeuw
(tweede herziene uitgave)

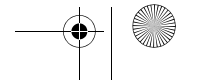
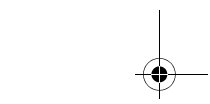
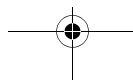
Illustratie op omslag: Zhenzong Yongding ling, Gongyi shi (foto: B. Desein)

Gent, Academia Press, 2008, xxiv + 357 pp.

Opmaak: proxess.be

ISBN 978 94 014 6673 8 - D/2019/45/605 - NUR 630

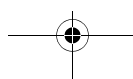
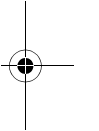
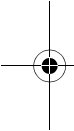
*Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.*

INHOUDSTAFEL

Lijst van figuren	vii
Lijst van kaarten	ix
Ten Geleide	xi
Transcriptie en uitspraak van het Chinees	xv
Chronologie	xix
Kaart van China	xxiii
Inleiding	1
Inleiding: China als agrarische samenleving	3
Deel I. Interne mobiliteit	9
A. Primaire mobiliteit	11
1. Geografische mobiliteit	11
1.1. <i>Socio-economische oorzaken van gebiedsuitbreiding</i>	13
1.2. <i>Geografische mobiliteit in de Chinese geschiedenis</i>	18
1.2.1. Indeling van de Chinese geschiedenis	18
1.2.2. De pre-agrarische periode (ca. 800000-5000 v.Chr.)	21
1.2.3. De vroeg-agrarische periode (5000-1700 v.Chr.)	22
1.2.4. De periode van regionale ontwikkeling (1700-771 v.Chr.)	27
a) Mythologische verhalen	27
b) De Xia-dynastie (traditioneel: 2205-1766 v.Chr.)	28
c) De Shang-dynastie (traditioneel: 1766-1122 v.Chr.)	31
d) De Westelijke Zhou (ca. 1122-771 v.Chr.)	36
1.2.5. De periode van culturele eenwording (770-221 v.Chr.)	42
a) De Lente-Herfst-periode	42
b) De periode van de Strijdende Staten	45

INHOUDSTAFEL

1.2.6. Qin en Han: de eerste periode van eenheid (221 v.Chr.-220 n.Chr.)	48
a) De Qin-dynastie (221-207 v.Chr.)	48
b) De Vroegere Han-dynastie (206 v.Chr.-8 n.Chr.)	53
c) De Xin-dynastie van Wang Mang (9-23 n.Chr.)	59
d) De Latere Han-dynastie (23-220 n.Chr.)	61
1.2.7. Sanguo en de zuidelijke en noordelijke dynastieën: de eerste periode van verdeeldheid (221-589)	65
a) De Drie Koninkrijken en de Westelijke Jin-dynastie (221-316)	65
b) De zuidelijke dynastieën (317-589)	69
c) De noordelijke dynastieën (317-589)	74
1.2.8. Sui en Tang: de tweede periode van eenheid (589-907)	75
a) De Sui-dynastie (581/589-618)	75
b) Het begin van de Vroege Tang-dynastie (618-690)	79
c) De usurpatie van keizerin Wu Zetian: de Zhou-dynastie (690-705)	81
d) De voortzetting van de Vroege Tang-dynastie (705-755)	82
e) De Late Tang-dynastie (763-907)	83
2. Economische mobiliteit.	84
2.1. <i>Variaties in de landbouweconomie.</i>	85
2.2. <i>Nieuwe economische activiteiten tijdens het keizerrijk China.</i>	94
2.3. <i>China in de internationale markt</i>	101
2.4. <i>Economische mobiliteit in de Chinese geschiedenis</i>	105
2.4.1. Van Tang tot Yuan: de tweede periode van verdeeldheid (907-1279)	105
a) De Vijf Dynastieën en de Tien Koninkrijken (907-960)	105
b) De Noordelijke Song-dynastie (960-1126)	110
c) De Zuidelijke Song-dynastie (1127-1279)	113
d) De 'Barbaren'	114
2.4.2. Yuan, Ming en het eerste deel van de Qing: de derde periode van eenheid (1279-1839)	119
a) De Yuan-dynastie (1271/1279-1368)	119
b) De Ming-dynastie (1368-1644)	124
c) De Qing-dynastie tot aan de Opiumoorlog (1644-1839)	127
2.4.3. Van de Opiumoorlog tot de Republiek China: de derde periode van verdeeldheid (1839-1912)	129
B. Secundaire mobiliteit	137
1. Sociale mobiliteit.	137
1.1. <i>De maatschappelijke hiërarchie.</i>	138
1.2. <i>Sociale klassen</i>	144

INHOUDSTAFEL

1.2.1. De elite	144
1.2.2. De boeren	147
1.2.3. De vaklui	147
1.2.4. De handelaars	148
1.3. <i>Bewegingen op de maatschappelijke ladder</i>	149
1.3.1. Neerwaartse bewegingen	149
1.3.2. Opwaartse bewegingen	151
1.4. <i>De gewijzigde sociale situatie aan het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw</i>	156
1.4.1. Groei van de literati	156
1.4.2. Nieuwe sociale groepen	157
2. Politieke mobiliteit	158
2.1. <i>Tribuutrelaties</i>	159
2.2. <i>Geinstitutionaliseerde politieke mobiliteit</i>	160
2.2.1. Bestuurlijke indeling	160
2.2.2. Chinees recht: kenmerken en principes	167
a) Historische evolutie	168
b) Kenmerken van het traditionele Chinese strafrecht	176
c) De eerste hervormingspogingen in het late keizerrijk	197
2.3. <i>Niet-geinstitutionaliseerde politieke mobiliteit</i>	198
2.3.1. Boerenopstanden en geheime genootschappen	198
2.3.2. Boerenopstanden en politieke alternatieven	200
Deel II. Externe mobiliteit	201
Culturele mobiliteit	203
1. Het Rijk van het Midden	205
2. De grenzen over	207
2.1. <i>De Han-dynastie</i>	207
2.2. <i>De verdeeldheid tussen Han en Sui</i>	211
2.3. <i>Sui en Tang</i>	213
2.4. <i>Song</i>	216
2.5. <i>Yuan</i>	216
2.6. <i>Ming</i>	217
2.7. <i>Qing</i>	220
3. Verdediging van het Chinese grondgebied	225

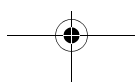
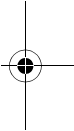
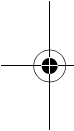
INHOUDSTAFEL

Deel III. Afgeleide mobiliteit	237
Filosofische mobiliteit	239
1. Inleiding	241
2. Confucianisme	243
2.1. Confucius	243
2.2. Mencius	248
2.3. Xunzi	250
3. Taoïsme	255
3.1. Yang Zhu	255
3.2. Zhou Yan	257
3.3. Zhuangzi	258
3.4. Laozi	260
4. Dialectici	265
5. Mohisme	268
6. Legalisme	274
7. Confucianisme tijdens de Han-dynastie	280
7.1. 'Li' treedt op de voorgrond	280
7.2. Nieuwe-tekst-school	284
7.3. Oude-tekst-school	288
8. Taoïsme tijdens de Han-dynastie	291
9. Neotaoïsme	293
9.1. Het begrip 'neotaoïsme'	293
9.2. Wang Bi	293
9.3. Guo Xiang	294
9.4. Liezi	296
10. Boeddhisme	297
10.1. Chinese mengvormen van boeddhisme	297
10.2. Devotioneel boeddhisme	300
10.3. Boeddhisme na de noord-zuidverdeling	303
11. Neoconfucianisme	307
11.1. Het begrip 'neoconfucianisme'	307
11.2. Neoconfucianisme in de Tang	308
11.2.1. Han Yu	308
11.2.2. Li Ao	308

INHOUDSTAFEL

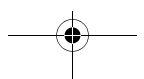
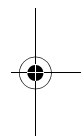
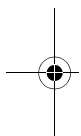
11.3. <i>Neoconfucianisme in Song en Yuan</i>	309
11.3.1. Zhou Dunyi	310
11.3.2. Zhu Xi	310
11.3.3. De idealistische school	313
11.4. <i>Neoconfucianisme in de Ming</i>	313
11.5. <i>Neoconfucianisme in de Qing</i>	314
12. <i>Hanxue en nieuwe-tekst-school in de Qing</i>	315
12.1. <i>Hanxue</i>	315
12.2. <i>Nieuwe-tekst-school</i>	315
Bibliografie	317
Index van Eigennamen	341
Index van Werken	353

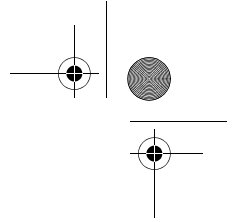

Deel 1.

Interne mobiliteit

A. PRIMAIRE MOBILITEIT

1. Geografische mobiliteit

De **geografische mobiliteit** is een primaire vorm van interne mobiliteit. Voornamelijk drie redenen hebben in de loop van de Chinese geschiedenis tot geografische mobiliteit aanleiding gegeven. Ten eerste is geografische mobiliteit het gevolg van overbevolking waardoor de Chinese agrarische samenleving zich genoodzaakt zag tot gebiedsuitbreiding. Het agrarisch karakter van de samenleving maakte immers dat een groeiende bevolking enkel in leven kon gehouden worden door voor iedereen de nodige landbouwgrond te vinden. In de tweede plaats konden ook natuurrampen zoals overstromingen van de Gele Rivier ervoor zorgen dat de boerenbevolking zich genoodzaakt zag nieuwe, meer zuidelijk gelegen, landbouwgebieden op te zoeken. Ook de aanwezigheid van niet-Chinese bevolkingsgroepen aan de noordelijke en westelijke grenzen van het toenmalige Chinese grondgebied konden de daar gevestigde Chinese bevolking tot migratie dwingen. Als oorzaak van territoriale uitbreiding van China was deze mobiliteit voornamelijk een belangrijke factor in de geschiedenis van China tot en met de Tang-dynastie (618-907).

Vóór het neolithicum, tot ca. 5000 v.Chr., was er van sedentaire landbouw nauwelijks sprake. Deze begon zich te ontwikkelen in de twee belangrijkste neolithische culturen: de Yangshao-cultuur en de Longshan-cultuur. Tijdens de op deze culturen volgende Xia-dynastie (traditioneel 2205-1766 v.Chr.) en Shang-dynastie (traditioneel 1766-1122 v.Chr.) droegen verbeterde metallurgische technieken bij tot een verdere ontwikkeling van de landbouw. Tijdens de Shang-dynastie ontstonden ook de eerste (markt-)steden.

De Westelijke Zhou (1122-771 v.Chr.) was een periode van grote expansie. De Chinezen waren zich vooral in het dichtbevolkte noorden economisch zo goed als volledig gaan toeleggen op akkerbouw. Bevolkingstoename leidde tot kolonisatie van nog niet voor landbouw ontgonnen gebieden, eerst in het bekken van de Gele Rivier, en geleidelijk aan ook naar het zuiden toe. Naarmate de Chinezen zich gedwongen zagen ook gebieden in het zuiden in te palmen, werd ook daar intensieve akkerbouw ingevoerd. Tijdens de periode van de Westelijke Zhou was China geen eengemaakt

INTERNE MOBILITEIT

rijk, maar bestond het uit verscheidene gebieden en staten die het gezag van de Zhou-koning erkenden. Die staten werden echter steeds onafhankelijker van elkaar, en tijdens de op de Westelijke Zhou volgende periode van de Oostelijke Zhou (770-256 v.Chr.) begonnen machtige staten de andere staten gewapenderhand in te nemen. De bevolkingstoename leidde in die staten immers tot een schaarste aan landbouwgrond, zodat gebiedsuitbreiding noodzakelijk was. De Qin overwon uiteindelijk alle andere staten, en stichtte het eerste Chinese eenheidsrijk (221-207 v.Chr.).

Hierna kende de Chinese geschiedenis een cyclisch verloop, waarbij periodes van eenheid en verdeeldheid elkaar afwisselden. Voor een stabiel eenheidsrijk was landbouwproductie in een primair economisch sleutelgebied noodzakelijk. Er zijn twee dergelijke primaire economische sleutelgebieden: het stroomgebied van de Gele Rivier, en het gebied aan de benedenloop van de Lange Rivier. Hierbij was het verder noodzakelijk dat de belastingen die overal in het rijk geheven werden, de hoofdstad konden bereiken. In de Han-dynastie (206 v.Chr.-220 n.Chr.) was dit aanvankelijk het geval. Tijdens deze dynastie werden ook grote bevolkingsgroepen verplaatst naar nieuw ontgonnen gebieden, voornamelijk in het noorden en aan de grens met Mongolië. Tegen het einde van de Han was ook de vallei van de Lange Rivier zo goed als volledig voor landbouw ontgonnen. Het hof van de Latere Han kon echter het transport van de belastingen uit het zuiden naar de hoofdstad niet verzekeren, zodat die door de lokale aristocraten werden achtergehouden. Deze lokale heersers wisten aldus hun eigen macht uit te breiden ten koste van het centrale gezag van de Han, en uiteindelijk leidde dit tot de val van de Han-dynastie.

In de periode van verdeeldheid van China na de Han-dynastie trokken heel wat noordelijke Chinezen naar zuidelijke gebieden, zodat de Chinese cultuur zich ook daar volop verspreidde.

Tegen de tweede helft van de zesde eeuw, toen China herenigd werd door een generaal van de Noordelijke Zhou die de Sui-dynastie stichtte, was er een enorme kloof gegroeid tussen het armere noorden en het gebied aan de benedenloop van de Lange Rivier, dat door de vele landbouw mogelijkheden in een economisch gunstige positie verkeerde. Het belangrijkste economisch sleutelgebied had zich aldus verplaatst van de vallei van de Gele Rivier, naar de benedenloop van de Lange Rivier. Onder de Oostelijke Jin (317-420) waren er reeds werkzaamheden begonnen voor de bouw van een kanaal dat de zuidelijke landbouwgebieden met het noorden moest verbinden. De Sui (581/589-618) voltooide dit kanaal. Door zijn ligging bleef de vallei van de Gele Rivier wel nog het strategisch sleutelgebied als verdediging tegen de noordelijke steppevolkeren.

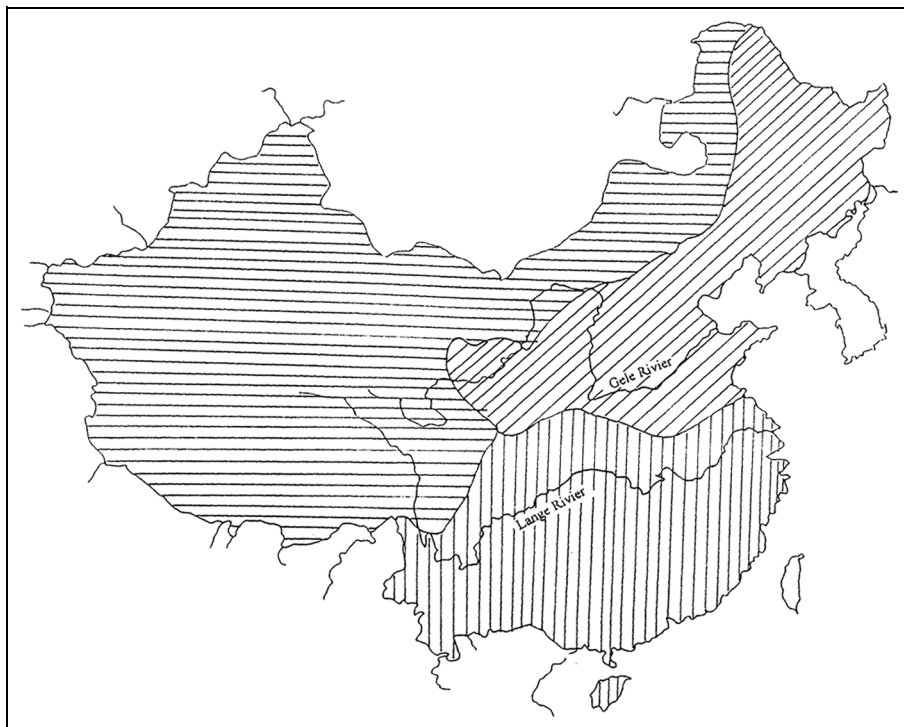
De Tang-dynastie (618-907) was opnieuw een periode van grote expansie.

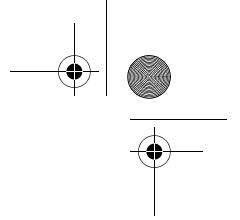
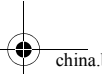
1.1. *Socio-economische oorzaken van gebiedsuitbreiding*

China is in drie geografische gebieden op te delen: een westelijk gebied, een noordoostelijk gebied en een zuidoostelijk gebied. De grens tussen de twee laatste gebieden wordt gevormd door de Qinling-bergketen.

Kaart 1: De geografische opdeling van China

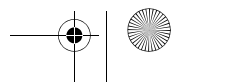
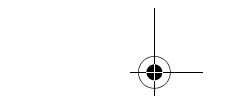
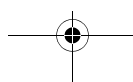
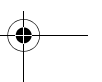
Enkele kleine gebieden in het noordoosten niet te na gesproken, is het zuidoostelijke gebied het enige dat een surplus aan water heeft. Dit betekent dat de andere gebieden door de eeuwen heen steeds nood gehad hebben aan watertoevoer en dus aan intensieve irrigatie. De agrarische economie van China zorgde ervoor dat de boeren steeds afhankelijk waren van deze irrigatie om zichzelf te voeden en om de nodige belastingen te betalen. De aristocratie was hierdoor voortdurend genoodzaakt te investeren in waterwerken, zoals het aanleggen of indijken van waterwegen. Dit vereiste een groot aantal beschikbare arbeiders en een uitgebreid korps van ambtenaren dat instond voor de organisatie en controle.

INTERNE MOBILITEIT

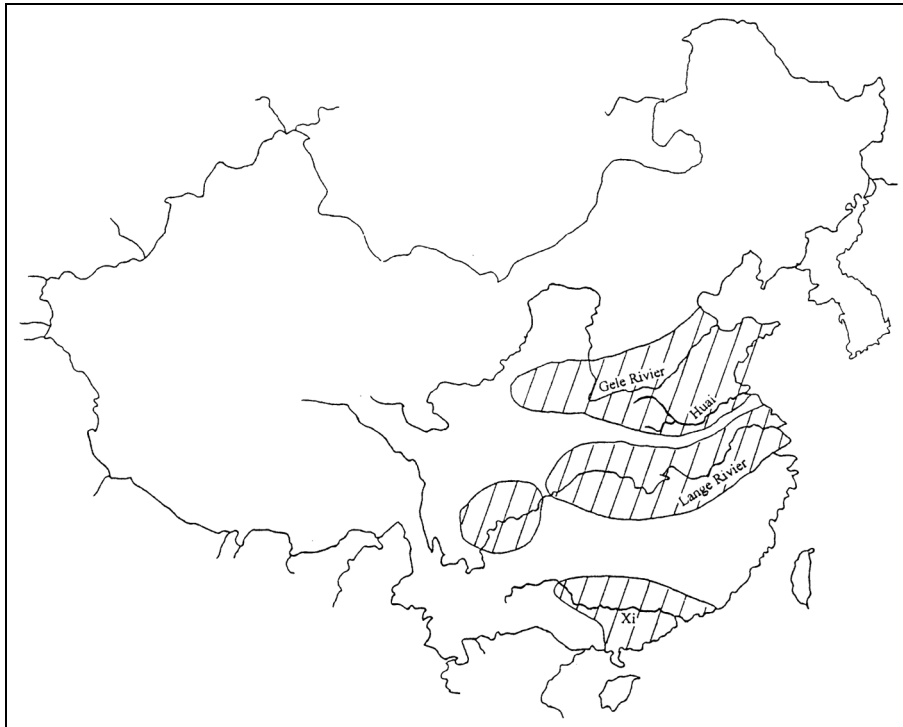
Tot op het einde van de negentiende eeuw heeft de agrarische oriëntatie van de Chinese economie ervoor gezorgd dat de economische basis van China hoofdzakelijk beperkt gebleven is tot de landbouwgebieden. Deze zijn veel kleiner dan het eigenlijke Chinese grondgebied, en beslaan ongeveer zeven procent van de bebouwbare oppervlakte van de wereld. Men noemt deze landbouwgebieden de ‘economische sleutelgebieden’. Met de landbouwopbrengst van deze gebieden moest China steeds ongeveer één vijfde van de wereldbevolking voeden. Het kleine beschikbare landbouwareaal was er de oorzaak van dat er te weinig grond was om in de voedselvoorziening van veel last- en trekdieren te voorzien. Landbouw werd dus bijna uitsluitend met mensenhanden bedreven en was zeer arbeidsintensief. Dit arbeidsintensieve karakter zorgde dan weer voor een hoge bevolkingsconcentratie in de vruchtbare landbouwgebieden. Het arbeidsintensieve karakter van de landbouw is bijgevolg zowel de oorzaak als het gevolg van de hoge bevolkingsdichtheid in de sleutelgebieden. Voor de Qing-dynastie (1644-1912) heeft men concentraties tot 2.200 inwoners per km² berekend.

De meest vruchtbare landbouwgebieden bevinden zich in de nabijheid van water. Het is dan ook in de stroomgebieden van de belangrijkste rivieren dat de Chinese bevolking het meest geconcentreerd was: het stroomgebied van de Huanghe (Gele Rivier), van de Changjiang (Lange Rivier) en van de Xi. Op de loop van de Changjiang onderscheidt men twee belangrijke economische sleutelgebieden: het bekken van Sichuan aan de bovenloop, en het deltagebied aan de benedenloop.

PRIMAIRE MOBILITEIT

Kaart 2: De economische sleutelgebieden

Twee economische sleutelgebieden noemt men 'primair': het stroomgebied van de Gele Rivier met daarbij inbegrepen het stelsel van de rivier Huai, en de midden- en benedenloop van de Lange Rivier. Twee andere gebieden worden 'secundair' genoemd: het bekken van Sichuan, en het stroomgebied van de Xi. Het onderscheid tussen een primair en een secundair gebied is dat een primair gebied zoveel landbouwopbrengst heeft dat de belasting die in dat gebied geheven wordt een Chinese keizerlijke dynastie in staat stelt zich te handhaven. Dit is onmogelijk met enkel het bezit van een secundair gebied.

Terwijl de Chinese bevolking leefde van de vruchtbare landbouwgebieden, waren de volkeren ten noorden van het Chinese grondgebied aangewezen op de steppe. De steppe is uiteraard weinig geschikt voor akkerbouw. Daarom concentreerden deze volkeren zich als nomaden op het houden van vee. Aldus ontstonden bezuiden en benoorden de Chinese noordgrens twee verschillende economische culturen. Deze economische grens wordt ook politiek gemarkeerd door de Chinese muur. Het was Qin Shi Huangdi, de

INTERNE MOBILITEIT

eerste keizer van China, die op het einde van de derde eeuw v.Chr. opdracht gaf om de verdedigingsmuren die eerder reeds door diverse Chinese rijkjes waren opgetrokken te verbinden. Met de bouw van de muur werd een dubbel doel nagestreefd: verhinderen dat de belastingbetalende Chinezen allianties aangingen met noordelijke volkeren, en de noordelijke nomaden buiten de muur houden. Deze door ecologische factoren bepaalde economische scheidslijn verklaart waarom de migratie van de Chinezen nooit in noordelijke richting gegaan is.

In de Chinese geschiedenis komt het regelmatig voor dat in een bepaald landbouwgebied de bevolking dermate was aangegroeid dat de beschikbare landbouwgrond haar niet meer kon onderhouden en dat een groep kolonisten ten gevolge daarvan wegtrok naar nieuwe landbouwgebieden. Vanzelfsprekend selecteerden zij hierbij de meest vruchtbare gebieden. Was er in dat vruchtbare gebied een gemengde landbouwactiviteit van de plaatselijke, veelal niet-Chinese, bevolking, dan gingen kolonisten die vaak specialiseren naar akkerbouw toe. Zoals in andere gebieden werd de grond volledig ingenomen door mensen en was er geen plaats meer voor veeveelt. Op deze wijze drong de Chinese levensstijl door bij omringende volkeren en werd een nieuw gebied door de Chinese cultuur ingepalmd. Aldus werden niet-Chinese bevolkingsgroepen 'Chinees' door landbouwspecialisatie. In het nieuwe gebied werd een afgevaardigde van de centrale overheid geplaatst om de bestuurlijke taken waar te nemen. Het nieuw ontgonnen land werd stilaan even dicht bevolkt als het land waar de kolonisten vandaan kwamen, waarna een nieuwe gebiedsuitbreiding op gang kwam.

Zoals hierboven reeds gesteld is, is het voortbestaan van een keizerlijke dynastie afhankelijk van de landbouwproductie in de economische sleutelgebieden. Er is stabiliteit en eenheid in het Chinese rijk wanneer de keizer macht heeft over het belangrijkste economische sleutelgebied, het gebied met de grootste landbouwproductie. In de loop van de Chinese geschiedenis is dit niet steeds hetzelfde gebied geweest. Voor de Qin- (221-207 v.Chr.) en de Han-dynastieën (206 v.Chr.-220 n.Chr.) was dit het stroomgebied van de Gele Rivier. Later werd het de midden- en benedenloop van de Lange Rivier. Het was voor de keizer echter niet voldoende te heersen over het belangrijkste landbouwgebied. Hij moest er daarnaast ook voor instaan dat de belastingen van dit gebied de hoofdstad op een veilige manier bereikten. Enkel zo kon hij zijn staatsstructuur onderhouden. Het transport van de producten die als belasting werden betaald gebeurde over natuurlijke en kunstmatige waterwegen die constant moesten bewaakt en onderhouden worden. Op het ogenblik dat de keizer niet meer in staat was over het rijkste landbouw-

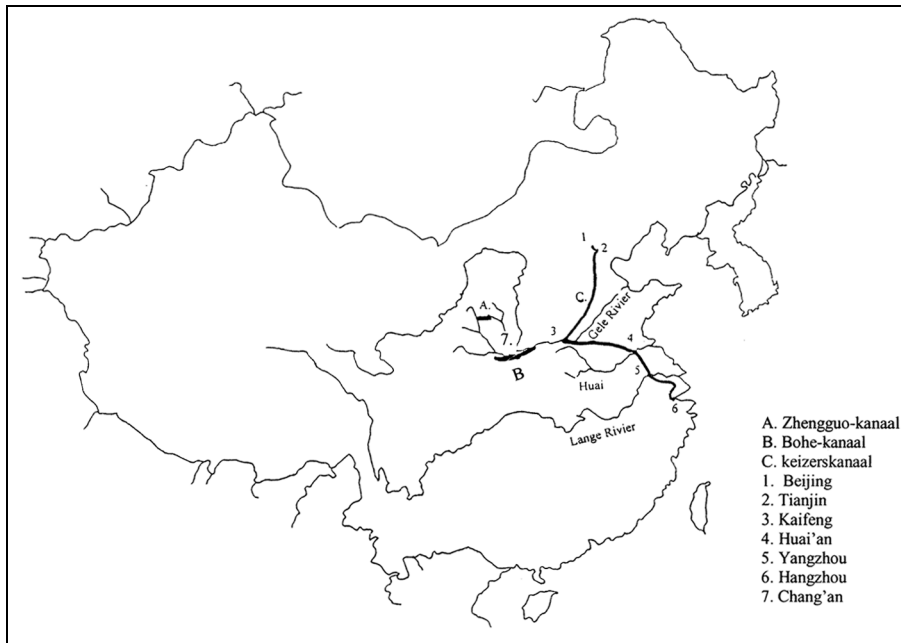
PRIMAIRE MOBILITEIT

gebied te heersen omdat dat gebied in handen van iemand anders was, of omdat hij het transport van belastingen uit dit gebied niet kon verzekeren, hield een eenheidsrijk op te bestaan.

Macht over een primair landbouwgebied gekoppeld aan verzekerde faciliteiten voor transport bestonden in de dynastieën van de Qin (221-207 v.Chr.), de Han (206 v.Chr.-220 n.Chr.), de Sui (589-618), de Tang (618-907), de Yuan (1279-1368), de Ming (1368-1644) en de Qing (1644-1912). Men noemt deze dynastieën dan ook ‘eenheidsdynastieën’. Voor de Qin- en de Han-dynastieën was het primaire landbouwgebied het stroomgebied van de Gele Rivier. Het transportkanaal in de Qin was het Zhengguo-kanaal dat, van oost naar west, van Luo tot Qing in de vallei van de rivier Wei loopt. In de Han-dynastie werd bij dit kanaal nog een tweede gevoegd: het Bohekanaal dat loopt van de Gele Rivier tot bij de hoofdstad Chang’an op de Wei. Daar vanaf de Sui-dynastie de benedenloop van de Lange Rivier het gebied met de grootste landbouwproductie was, was een waterweg die de landbouwbelasting naar de hoofdstad Chang’an kon brengen noodzakelijk. Geen enkele natuurlijke waterweg in China loopt evenwel van zuid naar noord. Bijgevolg was het nodig een kanaal aan te leggen. Dit belastingskanaal is het ‘keizerskanaal’ dat Hangzhou in het zuiden verbond met het stroomgebied van de Gele Rivier. Het belang van het transport van belastingen over dit kanaal blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat in de Tang-dynastie (618-907) twee soorten functionarissen steeds belangrijker werden: deze verantwoordelijk voor het transport van graan als belasting over het ‘keizerskanaal’, en deze verantwoordelijk voor de productie en distributie van zout, een tweede belangrijke bron van inkomsten voor de staat. Na de Tang kwam er een einde aan de eenheid van het rijk, en viel het noorden in handen van niet-Chinese volkeren. Er was bijgevolg niet langer noodzaak aan een kanaal dat Zuid- en Noord-China met elkaar verbond. Het ‘keizerskanaal’ raakte dan ook in verval, tot het tijdens de nieuwe eenheidsdynastie van de Yuan (1279-1368) heraangelegd werd. Deze keer werd de loop van het kanaal in het noorden doorgetrokken naar Beijing, de hoofdstad van de Yuan-dynastie. Dit zelfde kanaal bleef ook tijdens de daaropvolgende Ming- en Qing-dynastieën in gebruik.

INTERNE MOBILITEIT

Kaart 3: De transportkanalen in keizerlijk China

Het graantransport over kanalen van zuid naar noord kostte de schatkist enorm veel geld. Er is berekend dat rond 1800 de kostprijs om graan naar de hoofdstad te brengen de waarde van ongeveer de helft van datzelfde graan was. De komst van het stoomschip maakte het vervoer van graan in de tweede helft van de negentiende eeuw tot tienmaal goedkoper. In theorie had dit tot een verhoging van de belastingsinkomsten moeten leiden. De landbouwgebieden begonnen evenwel net toen hun belangrijke economische betekenis te verliezen ten gunste van industrie en buitenlandse handel.

1.2. *Geografische mobiliteit in de Chinese geschiedenis*

1.2.1. *Indeling van de Chinese geschiedenis*

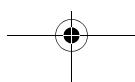
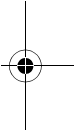
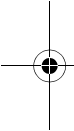
Wanneer we de Chinese geschiedenis analyseren, dan kunnen we haar in twee grote tijdvakken onderverdelen. De scheidingslijn tussen die twee tijdvakken is de vorming van het eerste keizerrijk (Qin) in 221 v.Chr. Het eerste keizerrijk is namelijk het eerste eenheidsrijk op Chinees grondgebied. Vóór 221 v.Chr. is China als een koninkrijk gekend, en kenmerkt het zich als een verzameling van min of meer onafhankelijke staten, die als gevolg van

PRIMAIRE MOBILITEIT

bevolkingsgroei en economische ontwikkeling stilaan tot één staatkundig geheel versmelten. Dit formatieve tijdvak omhelst vier culturele periodes: de pre-agrarische periode (800000-5000 v.Chr.), de vroeg-agrarische periode (5000-1700 v.Chr.), de periode van regionale ontwikkeling (1700-771 v.Chr.), en de periode van eenwording (770-221 v.Chr.). In de pre-agrarische periode onderscheiden we verschillende culturen, waaronder de Cishan- of Peiligang-cultuur. De vroeg-agrarische periode is de neolithische periode van onder meer de Yangshao-cultuur en de Longshan-cultuur, evenals van de Xia-dynastie. De periode van regionale ontwikkeling is de periode van de Shang-dynastie en de eerste helft van de Zhou-dynastie. De periode van eenwording betreft het laatste deel van de Zhou-dynastie.

Vanaf 221 v.Chr. tot heden spreken we van het tijdvak van cyclische mobiliteit. Dit lange tijdvak valt uiteen in enkele periodes van eenheid en van verdeeldheid van het Chinese rijk. Het zijn achtereenvolgens de eenheid van de Qin-dynastie en de Han-dynastie (221 v.Chr.-220 n.Chr.), de verdeeldheid tot aan de Sui-dynastie (221-589), de eenheid van de Sui-dynastie en de Tang-dynastie (589-907), de verdeeldheid tot aan de Yuan-dynastie (907-1279), de eenheid van de Yuan-dynastie, de Ming-dynastie en de Qing-dynastie tot het midden van de negentiende eeuw (1279-1839), de verdeeldheid van het einde van de Qing-dynastie na de Opiumoorlog en het 'Verdrag van Nanjing' van 1842 tot aan de stichting van de Volksrepubliek China in 1949, en tenslotte de eenheid van de Volksrepubliek China vanaf 1949 tot heden. Een ruwe berekening leert ons dat het 'Chinese rijk' één derde van zijn geschiedenis in verdeeldheid geweest is.

INTERNE MOBILITEIT

Figuur 2: Indeling van de Chinese geschiedenis

	Tijdvak	Culturele periode	Historische periode
	Formatief tijdvak		
800000-5000		<i>Pre-agrarische periode</i>	Cishan-cultuur/ Peiligang-cultuur
5000-1700		<i>Vroeg-agrarische periode</i>	Yangshao Longshan Xia-dynastie
1700-771		<i>Periode van regionale ontwikkeling</i>	Shang-dynastie Westelijke Zhou
770-221		<i>Periode van eenwording</i>	Oostelijke Zhou
	Tijdvak van cyclische mobiliteit		
221-207 v.Chr. 206 v.Chr.- 220 n.Chr.		<i>Eerste eenheid</i>	Qin-dynastie Han-dynastie
221-589		<i>Eerste verdeeldheid</i>	Drie koninkrijken Jin-dynastie Noord-Zuid
589-915 918-907		<i>Tweede eenheid</i>	Sui-dynastie Tang-dynastie
907-1279		<i>Tweede verdeeldheid</i>	Noord-Zuid Song-dynastie
1279-1368 1368-1644 1644-1839		<i>Derde eenheid</i>	Yuan-dynastie Ming-dynastie Qing-dynastie tot 1839
1839-1912 1912-1949		<i>Derde verdeeldheid</i>	Qing-dynastie vanaf 1839 Republiek China
1949-heden		<i>Vierde eenheid</i>	Volksrepubliek China

1.2.2. De pre-agrarische periode (ca. 800000-5000 v.Chr.)

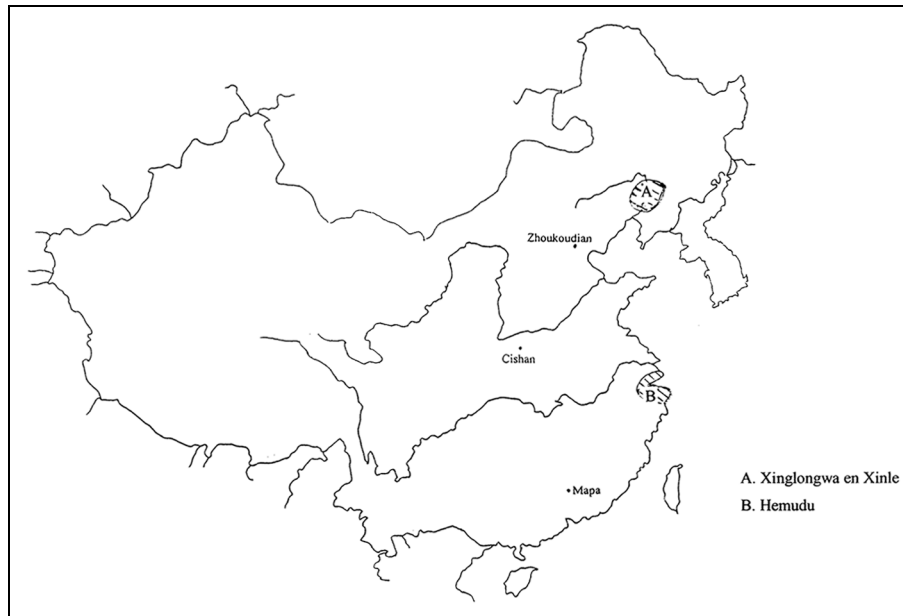
De vroegste vondsten van menselijke activiteit in China betreffen de *homo erectus*. Ze zijn gevonden in de provincie Hubei en in de provincie Shenxi. De sporen dateren van ca. 800000 v.Chr. Kenmerken van een *homo erectus* zijn het rechtop lopen, en het bezit van enkele werktuigen, hoofdzakelijk voor de jacht. Verder heeft men aandacht voor de herseninhoud en de schedel. De bekendste site zijn de kalksteengrotten te Zhoukoudian (bij Beijing) waar sinds 1927 opgravingen plaatsvinden. De vondsten bij Zhoukoudian gaan tot 600000 jaren terug. De *homo erectus pekinensis*, ook wel 'sinanthropus' of 'pekingmens' genoemd had een laag voorhoofd en kleine herseninhoud, zware wenkbrauwbogen en een teruggetrokken kin.

De *homo erectus* werd in het laat-pleistoceen (200000-10000) gevolgd door de *homo sapiens*. Net als de *homo erectus* had ook de *homo sapiens* een nomadische levenswijze van jagen en voedsel verzamelen. De oudste resten (gevonden in de provincie Guangxi) zijn te dateren ca. 68.000 v.Chr. De *homo sapiens* heeft een andere schedelvorm, en een grotere schedelinhoud. De werktuigen worden fijner. Zo zijn er bijvoorbeeld naalden, wat een abstract denkvermogen veronderstelt.

In de periode die daarop volgt ontstonden de eerste landbouwactiviteiten. Zo vinden we in het noorden van China omstreeks 10000 v.Chr. de eerste tekenen van het verbouwen van gewassen, in de eerste plaats gierst. Men onderscheidt hier als belangrijkste culturen de Cishan- en de Peiligang-culturen. Een site die als voorloper van deze beide culturen kan beschouwd worden, werd in 1986 opgegraven nabij het dorp Nanzhuangtou in Hebei. Hier zijn artefacten gevonden die erop wijzen dat men zo'n 10000 jaar geleden zaden gebruikte om te voorzien in voedselbehoeften. Naast resten van honden en varkens zijn er ook beenderen van wilde dieren gevonden. Dit wijst erop dat jagen en voedselverzameling in die tijd nog belangrijk waren. In Zuid-China zijn in de Hemudu-site in Hangzhou resten van rijst gevonden die tot het zesde millennium v.Chr. terug te dateren zijn. Sommige zuidelijke sites zouden nog ouder zijn. Rond de periode van 7000-5000 v.Chr. onderscheidt men verder nog twee belangrijke culturen in het gebied van de rivier Liao in het noordoosten van het huidige China: de Xinglongwa-cultuur en de Xinle-cultuur.

INTERNE MOBILITEIT

Kaart 4: Vondsten van de pre-agrarische periode

Figuur 3: Culturele periodes

	Tijdperk	Mens	Cultuur
2000000	vroeg-pleistoceen		
500000	midden-pleistoceen	homo erectus	vroeg paleolithicum
200000	laat-pleistoceen	homo sapiens	(pre-agrarisch)
10000			

1.2.3. De vroeg-agrarische periode (5000-1700 v.Chr.)

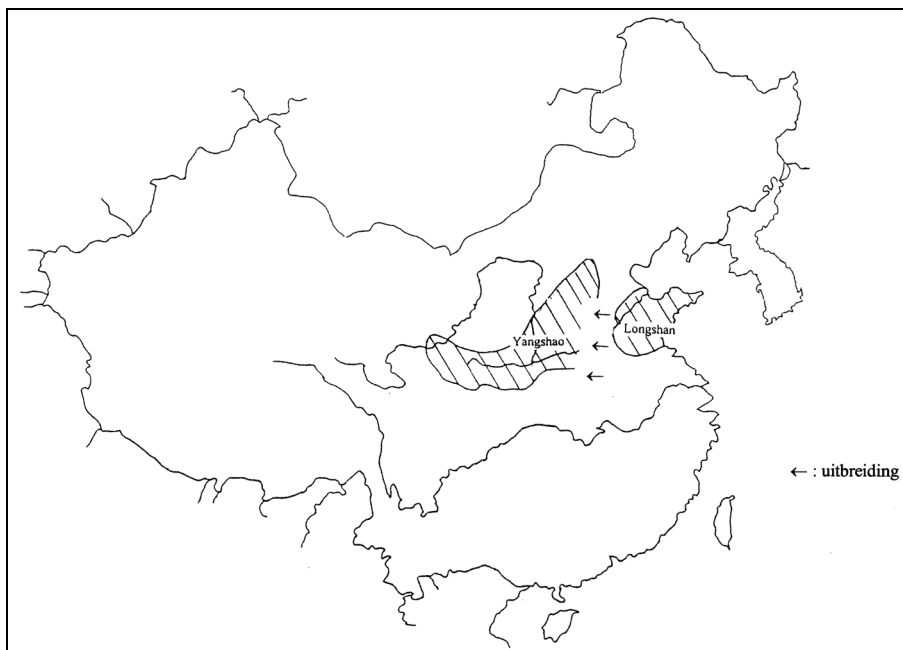
Het neolithicum kenmerkt zich door het gebruik van aardewerk en van gepolijste stenen voorwerpen, en door primitieve landbouw. Soms dateert men het begin van deze periode in China rond 8000 v.Chr. De belangrijkste neolithische culturen dateren evenwel vanaf ongeveer 5000 v.Chr. Het centrale gebied van de neolithische culturen in China is het gebied van de Gele Rivier en van de rivieren Fen en Wei. Dit gebied komt ongeveer overeen met de moderne provincies Henan, Shanxi en Shenxi. In feite is het een klein

PRIMAIRE MOBILITEIT

bassin dat in het noorden, het zuiden en het westen afgesloten wordt door het Shanxi-plateau, het Shenxi-Gansu-lössplateau en de Qinling-bergketen, maar dat open is naar de oostelijke vlakte toe. Dit gebied is bedekt met een soms meters dikke laag van löss, een fijn zand uit de Centraal-Aziatische woestijnen. Het is een zeer vruchtbaar, maar ook zeer precair gebied. Het zand wordt door water meegeslept, waardoor de beddingen van de rivieren zich vrij vaak verleggen en waardoor er steeds gevaar is voor overstromingen. Daar dit gebied zeer vruchtbaar is, is het niet vreemd dat we hier het begin van voedselproducerende culturen vinden.

Vanaf ongeveer 5000 v.Chr. nam het aantal neolithische nederzettingen toe. Men onderscheidt dan meerdere regionale culturen, waarvan de twee bekendste de Yangshao-cultuur en de Longshan-cultuur zijn.

Kaart 5: De Yangshao-cultuur en de Longshan-cultuur

De Yangshao-cultuur is genoemd naar een site in westelijk Henan, tussen de huidige steden Zhengzhou en Xi'an. Het zwaartepunt van deze cultuur was gelegen in het westen van Henan en in de Wei-vallei in de provincie Shenxi. Deze regio strekte zich dan verder uit naar het westen tot in de provincie Gansu. Ook in Hubei heeft men vondsten gedaan van artefacten die aansluiten bij de Yangshao-cultuur.